

копірайтерам оволодівати лінгвостилістичними засадами фаху повинен блок дисциплін *філологічного* спрямування. Цікава рекламна ідея може бути похована під важкою, нецікавою або невизрадною словесною оболонкою. Те, що тексти рекламних звернень мають виразне прагматичне спрямування, зовсім не означає, що вони повинні суттєво відрізнятися від інших результатів словесної творчості — ані за красою стилю, ані за переконливістю.

І наостанок, ефективна підготовка рекламістів-креативників можлива лише за умови постійного наскрізного практичного вправлення, а отже, вона повинна передбачати проведення практик, майстер-класів і семінарів за участю фахівців, творчих пленерів тощо. Усі дисципліни повинні перебувати в чітких і скоординованих логічно-структурних зв'язках.

1. Борисов Б. Технологии рекламы и PR: Учеб. пособие. М., 2001. 2. Грицук А., Кутыркина Л. История рекламы в России. Задачи рекламной коммуникации и формы организации рекламной деятельности в СССР. М., 2007. 3. Джулер Дж., Дрюниани Б. Креативные стратегии в рекламе. Спб.; Питер, 2003. 4. Ковриженко М. Креатив в рекламе. Спб., 2004. 5. Морозова И. Рекламный стalker. Теория и практика структурного анализа рекламного пространства. М., 2002. 6. Примак Т. Рекламный креатив. К., 2005.

УДК 025.32

Д. В. Васишин

Львівський Ставропігійський ліцей

О. М. Васишин

Українська академія друкарства

**ВИМОГИ НОВОГО СТАНДАРТУ
З БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ ДСТУ ГОСТ 7.1:2006.
ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ ВІД ГОСТ 7.1.–84**

Охарактеризовано основні відмінності нового стандарту, подано рекомендації щодо підготовки бібліографічних описів видань, складання списків використаної літератури.

The basic differences of a new standard are described, recommendations are given in relation to preparation of bibliographic descriptions of editions, is making of lists of the used literature.

Сучасний етап розвитку суспільства, в якому формується нова суспільна структура — інформаційне суспільство, характеризується глобальністю процесів, що відбуваються в ньому. Одним із шляхів вирішення завдань, які виникають сьогодні, є розповсюдження серед споживачів інформації бібліографічної мови.

У контексті розгляду проблем бібліографічного описання документ можна подати як сукупність логічно цілісного тексту, що вміщує інформацію на матеріальному носії. У процесі бібліографічного опису текст підлягає аналізу, для чого цей документ ділять на основні частини, і головним об'єктом аналізу

виступають не зміст, не сам текст, а його зовнішні пізнавальні ознаки. Цей аналіз, вироблений багатолітньою суспільною практикою, проводиться за строгими правилами.

Бібліографічний опис трактується зазвичай у двох значеннях — як процес складання бібліографічного опису, що включає аналіз документа, виявлення бібліографічних даних, визначення необхідного набору елементів бібліографічного опису, фіксацію виявлених даних в установленій послідовності з відповідними умовними розділовими знаками, і як результат, яким є сукупність бібліографічних даних про документ, наведених з певних правил і призначених для його ідентифікації і загальної характеристики. Таким чином, бібліографічний опис — це процес і результат складання з певних правил переліку даних про будь-який документ, які ідентифікують цей документ і дають можливість знаходити його серед безлічі інших.

У сфері інформаційної діяльності уніфікація бібліографічного запису відповідно до міжнародних рекомендацій і національних стандартів забезпечує сумісність бібліографічних даних як на вітчизняному, так і міжнародному рівні, полегшує процеси розуміння й обміну інформацією та є необхідною умовою інтеграції до світового інформаційного товариства.

Весь історичний хід розвитку бібліографічного опису привів до необхідності його стандартизації. Важливою проблемою кінця ХХ — початку ХХІ ст. стало розроблення єдиних міжнародних стандартів бібліографічного опису і приведення національних стандартів у відповідність з міжнародними. Щоб підвищити значення бібліографії і зробити застосування її обов'язковим, з 1969 року офіційні бібліотечно-бібліографічні документи почали публікувати у вигляді державних стандартів. Основні правила бібліографічного опису стали обов'язковими для бібліотек, служб інформації, видавництва, установ, що здійснюють каталогізацію. Існує система основних державних стандартів і правил, що входять у Систему стандартів з інформації, бібліотечної і видавничої справи. У сучасному світі сьогодні склалася система національних бібліографій, виникла необхідність стандартизації бібліографічного опису нових видів.

З 1 липня 2004 року у Російській Федерації діє ГОСТ 7.1–2003 «Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления», розроблений Книжковою палатою Міністерства у справах преси, телерадіотрансляції і засобів масових комунікацій, Державною бібліотекою Міністерства культури, Міждержавним технічним комітетом зі стандартизації ТК 191 «Научно-техническая информация, библиотечное и издательское дело», прийнятий Міжнародною радою зі стандартизації, метрології і сертифікації безпосередньо як державний стандарт Російської Федерації. За його ухвалення проголосували Вірменія, Білорусь, Казахстан, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, Туркменистан, Узбекистан та Україна.

Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації розроблено новий національний стандарт ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографіч-

ного опису. Покликаний забезпечити впровадження сучасних автоматизованих технологій опрацювання документів, ведення інформаційних баз даних; ефективність пошуку та використання документів всіх видів і типів; результативний обмін бібліографічною інформацією між інформаційними службами, бібліотеками, видавцями та книготорговельними організаціями як у середині країни, так і за кордоном. Вводиться на заміну п'яти стандартів — ГОСТ 7.1–84 СИБИД «Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления»; ГОСТ 7.16–79 «СИБИД. Библиографическое описание нотных изданий»; ГОСТ 7.18–79 «СИБИД. Библиографическое описание картографических изданий»; ГОСТ 7.34–81 «СИБИД. Библиографическое описание изоизданий»; ГОСТ 7.40–82 «СИБИД. Библиографическое описание аудио-визуальных материалов».

Національний стандарт ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 набув чинності з 1 липня 2007 року (наказ Держспоживстандарту України № 322 від 10 листопада 2006 р.). Він містить лише універсальні правила, загальні для всіх видів документів, але правила складання бібліографічного запису ілюструються фрагментами опису різних видів документів. Більшість нововведень пояснюються прагненням розробників максимально точно слідувати базовому принципу Міжнародного стандартного бібліографічного опису (ISBD) — подавати інформацію в бібліографічному описі в тому вигляді, як вона представлена в об'єкті опису. Об'єктами складання бібліографічного опису є всі види опублікованих (у тому числі депонованих) і неопублікованих документів на будь-яких носіях — книги, серіальні й інші видання, що продовжуються, нотні, картографічні, аудіовізуальні, зображувальні, нормативні і технічні документи, електронні ресурси тощо.

Новий стандарт має суттєві відмінності від попередніх.

Сучасні правила, що регламентують бібліографічний опис, закономірно створювались упродовж багатьох століть. Правила складання бібліографічного опису регламентують набір областей і елементів бібліографічного описання, послідовності їх розташування і наповнення, спосіб подання кожного елемента, застосування умовних розділових знаків. Дотримання цих правил забезпечує правильність подання форми і змісту документа, гарантує пізнання і пошук первинного документа.

Бібліографічне описання є основною частиною бібліографічного запису, який може вмещувати також заголовок, терміни індексування (класифікаційні індекси і предметні рубрики), анотацію (реферат), шифри зберігання документа, довідки про додаткові бібліографічні записи, дату закінчення обробки документа, дані службового характеру.

Дотримання нових норм при створенні бібліографічної інформації дасть змогу адекватніше представити документ у бібліографічному записі та створити якісний інформаційний продукт.

Відповідно до нового стандарту пунктуація в бібліографічному описі виконує дві функції: звичайних граматичних розділових знаків (пунктуація) і розділових знаків, що мають розпізнавальний характер для областей та елементів бібліографічного опису (знаки приписної пунктуації).

Заголовок від опису відокремлюють крапкою, а області опису одна від одної — крапкою і тире. При повторенні окремих областей повторюють крапку і тире, за винятком області серії (відомості про кожну серію беруть в окремі круглі дужки без крапки і тире між ними).

У новому стандарті вперше наголошено, що для розрізнення приписної та граматичної пунктуації застосовують проміжок в один друкований знак до і після приписного знака. Виняток — крапка та кома — проміжки залишають тільки після них. Знаки крапка з комою та три крапки до винятку не відносяться.

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 (ГОСТ 7.1–2003, IDT) «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» порівняно з діючим раніше припускає впровадження в бібліографічне описання нових елементів, таких, як вказівка на якісний стан (наприклад, [Текст], ISBN, а також перелік співавторів за навесісною рисою і деякі зміни в пунктуації).

Слід зауважити, що в новому стандарті змінено правила вживання великої та малої літер. Це продиктовано не тільки нормами мови, а й розділенням областей бібліографічного опису. Перші слова відомостей, що стосуються назви та відомостей про відповідальність, записуються з малої літери, якщо вони не є власними назвами, першими словами назви чи цитатами. Винятком є загальне позначення матеріалу та будь-які назви в усіх областях опису, наприклад:

Камінець на Поділлі [Текст] : турист. путівник / [авт.-упоряд. : О. Расщупкін, С. Трубочанінов]. — Кам'янець-Подільський : Овюм, 2006. — [16] с. : іл. ; 24 см. — 2000 пр. — ISBN 966-7975-71-1.

Відомості, запозичені не з приписного джерела інформації, наводять у квадратних дужках (уклад. В. Петренко [та ін.] або [б. м.] (без місця) тощо). Квадратні дужки застосовують у межах однієї області. Якщо суміжні елементи відносяться до різних областей, то кожен елемент беруть в окремі квадратні дужки, наприклад:

Культурологія [Текст] : навч. посіб. / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. М. Семашко та ін.]. — [2-ге вид., стер.]. — К. : Знання, 2006. — 267 с. : 22 см.

У ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 розширено набір обов'язкових елементів бібліографічного опису:

перші відомості про відповідальність в усіх областях (області назви та відомостей про відповідальність, області видання, області серії);

додаткові відомості про видання;

ім'я видавця, розповсюджувача тощо;

основна назва серії та підсерії;

Міжнародний стандартний номер серіального видання, що було надано серії чи підсерії (ISSN);

номер випуску серії чи підсерії;

окремі примітки в описі певних видів документів (в описі електронних ресурсів — примітки про джерело основної назви, про системні вимоги).

Необхідність застосування та набір факультативних елементів визначається бібліографувальною установою.

В області назви та відомостей про відповідальність уперше введено новий елемент — загальне позначення матеріалу. Це факультативний елемент, який доцільно зазначати в описі для інформаційних масивів, що вміщують відомості про документи різних видів.

Особливу увагу потрібно приділити змінам, що стосуються відомостей про відповідальність. Відповідно до основних принципів ISBD відомості у бібліографічному описі слід наводити в тому вигляді, як вони зазначені в документі. За старими нормами авторів твору, поданих у заголовку бібліографічного запису, у відомостях про відповідальність не наводили, тому в описі були відсутні перші відомості про відповідальність у тій формі та обсязі, як було зазначено в документі.

Якщо опис доповнюється заголовком бібліографічного запису, ім'я особи в заголовку наводять у формалізованому вигляді: спочатку прізвище, потім ім'я (можливо ім'я та по батькові) або псевдонім. Тільки у відомостях про відповідальність є можливість зазначити, як особа, що несе інтелектуальну чи іншу відповідальність за документ, представлена в документі. Заголовок запису — факультативний елемент, відомості про відповідальність — обов'язковий елемент опису, відповідно до положень ISBD. У прийнятій системі координат логічно запропонована така модель запису, в якій відомості про відповідальність обов'язково зазначають, навіть якщо вони збігаються із заголовком, наприклад:

Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка [Текст] : навч. посіб. / В. А. Мосіяшенко. — Суми : ВТД «Унів. кн.», 2005. — 174 с. Табл. ; 20 см. — 1000 пр. — ISBN 966-680-198-1 (в опр.).

Необхідність наведення перших відомостей про відповідальність дає можливість адекватніше представляти документ у бібліографічному записі, ніж це було раніше.

Зміни, що стосуються області видання, полягають у тому, що дані про видання наводять у формулюваннях і в послідовності, зазначеній у джерелі інформації: порядковий номер видання не виносить на перше місце, як це було раніше. Додаткові відомості про видання (виправлене, доповнене, стереотипне, перероблене тощо) та перші дані про відповідальність, що відносяться до конкретного зміненого видання твору, є обов'язковими елементами, наприклад:

Вид. 5-ге, доповн.

7-ме вид. стер.

2-ге вид., переробл. та доповн.

Після області видання в описі розміщена область специфічних відомостей, яка є новою для загального переліку областей. Її використовують при описі об'єктів, що є особливим видом публікацій або розміщених на специфічному носії (картографічні, нотні, серіальні документи; стандарти та технічні умови; патентні документи, а також електронні ресурси), наприклад:

Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування [Текст] : (ISO 14001:2004. IDT): ДСТУ ISO 14001:2004. — [На заміну ДСТУ ISO 14001-97; чинний від 2006-05-15]. — К., 2006. — VI, 20 с. : табл. ; 29 см. — (Національний стандарт України).

Зміни в області вихідних відомостей пов'язані з формою представлення відомостей про місце видання, ім'я видавця: їх слід наводити у формі та відмінку, зазначених у джерелі інформації, а не лише в називному відмінку. Відомості про видавця за новим стандартом мають статус обов'язкового елемента.

Рік видання, навіть тоді, коли відомості про нього в документі відсутні, повинен бути встановлений хоча б приблизно. У таких випадках дату видання наводять у квадратних дужках разом зі знаком запитання, наприклад: [2007?]. Позначення «б. р.» (без року) в описі не наводять.

В області фізичної характеристики введено новий елемент — специфічне позначення матеріалу. Після відомостей про кількість фізичних одиниць зазначають позначення фізичного носія документа, наприклад:

- 1 електрон., опт. диск;
- 1 папка (24 окр. арк.).

Зміни в області серії пов'язані зі збільшенням кількості обов'язкових елементів. Обов'язковими елементами області серії є: основна назва серії та підсерії; Міжнародний стандартний номер серіального видання (ISSN); номер випуску серії та підсерії. Ще одне нововведення в області серії: це правило зазначення декількох серій. Відомості про кожну з них беруть у круглі дужки та відокремлюють проміжком.

Деякі зміни відбулися в області приміток. При описі деяких об'єктів окремі примітки є обов'язковими: примітки про джерело основної назви, про системні вимоги в описі електронних ресурсів, відомості про депонування в описі депонованої наукової роботи.

На відміну від ГОСТ 7.1–84 у новому стандарті відомості про тираж треба зазначати в області приміток. Перед ними можливе наведення примітки про наявність палітурки, якщо в описі не зазначено ISBN видання. При наявності ISBN відомості про палітурку зазначають після нього в області стандартного номера (чи його альтернативи) та умов доступності.

Усі ті зміни, що були прийняті для однорівневого опису, розповсюджуються і на багаторівневий опис багатотомних, серіальних документів.

Залежно від об'єкта, на який складається опис, розрізняють три види описів:

однорівневий бібліографічний опис — складають на окремо виданий документ (книгу, окремий том або випуск багатотомного, серіального видання, окремо виданий стандарт, географічну карту тощо);

багаторівневий бібліографічний опис — складають на багатотомне та серіальне видання, тобто на декілька томів, випусків, що становлять єдине видання;

аналітичний бібліографічний опис — складають на частину документа (окрема робота зі збірки, окрема стаття з журналу або газети, окрема глава чи розділ твору тощо).

Фіксація елементів опису і заголовка в багаторівневому бібліографічному описі здійснюється за такою схемою:

Заголовок бібліографічного запису. Основна назва = Паралельна назва: Підназва / Відомості про відповідальність. — Відомості про видання. — Місце видання: Видавництво, Дата видання. — Кількість сторінок: Ілюстрації; Розмір + Супровідний матеріал. — (Основна назва серії / Редактор серії; Номер випуску серії). — Примітки. — ISBN: Ціна, Наклад.

Безпалова Е. К. Формування бібліографічної думки в Україні (до 60-х рр. XIX ст.) [Текст] : теорія та практика : монографія / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К. : ВПЦ «Київ, ун-т», 2006. — 282 с. : іл., табл. ; 20 см. — Бібліогр. : с. 250–279. — 350 пр. — ISBN 966-594-831-8,

Схема бібліографічного опису багатотомного видання:

Заголовок бібліографічного запису. Основна назва = Паралельна назва: Підназва / Відомості про відповідальність. — Відомості про видання. — Місце видання: Видавництво, Дата видання.— (Зона серії).— Зона приміток. — ISBN видання в цілому.

Номер тому:

Основна назва = Паралельна назва: Підназва / Відомості про відповідальність. — Відомості про видання. — Місце видання: Видавництво, Дата видання. — Кількість сторінок: Ілюстрації + Супровідний матеріал. — (Зона серії). — Зона приміток. — ISBN тому: Ціна, Наклад.

Наприклад:

Українська загальнонародна організація (Український національний фронт-2) [Текст] : Дослідж., док., матеріали : [У 2 т. / Упоряд. і відп. ред. Ю. Зайцев] ; НАН України; Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича. — Львів : Афіша, 2005. — 24 см. — (Серія «Україна ХХ століття. Енциклопедія боротьби і репресій»).

Т. 1. — 2005. — 703 с. : іл., портр. — Бібліогр. в тексті та в підрядк. прим. — Імен. покажч.: с. 687—702. — ISBN 966-325-059-3, 1100 пр.

Схема аналітичного бібліографічного опису:

Відомості про складову документа // Відомості про документ, у якому вміщено складову. — Примітки.

Наприклад:

Тихолоз Б. Тисячострунна арфа велета духу [Текст] : [До 150-річного ювілею І. Франка] / Богдан Тихолоз // Дивослово. — 2006. — № 8. — С. 2–12. — Бібліогр. : с. 12.

1. ГОСТ 7.3-77. Оригиналны текстовые авторские и издательские : технические правила набора и верстки [Текст]. 2. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис, загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1–2003, ИДТ) [Текст]. введ. 01.07. 2007. — К. : Держспоживстандарт України, 2007. — 48 с. 3. Плиса Г. Оформлення вихідних даних у виданнях [Текст] / Г. Плиса // Вісник книжкової палати. — 2006. — № 2–12. 4. Плиса Г. Оформлення вихідних даних у виданнях [Текст] / Г. Плиса // Вісник книжкової палати. — 2007. — № 1. 5. Регідайло Н. Цитата у виданні [Текст] / Н. Регідайло // Вісник книжкової палати. — № 6 (2006). — С. 15–17. 6. Устіннікова О. Бібліографічні посібники у виданнях [Текст] / О. Устіннікова, П. Сенько, Н. Регідайло // Вісник книжкової палати. — 2007. — № 2–12. 7. Юлдашева С. Введення в дію нового стандарту з бібліографічного опису ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Основні відмінності від ГОСТ 7.1.–84 [Текст] / С. Юлдашева // Вісник книжкової палати. — 2007. — № 6. — С. 12–13.